

PROCESUL CREATOR ÎN ARTA POPULARĂ

Vasile ISCU-LĂCĂTUȘU¹

vasileisculacatusu@yahoo.com

ABSTRACT: This paper reveals the native popular creative process along the times. The popular creator is the keeper of the ancestral experiences, innate inherited with a large treasury of shapes, feelings, experiences, colors, belonging to the whole group of whom representative is. The techniques used by the popular author are varied and its creativity is endless.

KEYWORDS: popular author, native, creativity, varied techniques.

„*Omul, unealta și viața!*” Acestea sunt elementele componente ale creației, în meșteșugul artistic.

Fierarul zice, mângâindu-și barosul: „*Nu mai stiu bine unde începe unealta și unde mi se sfârșesc degetele; lemnul, pielea, sunt acum una*” – și-apoi, arătând gravurile de pe o brățară: „*Pentru tine desenele astea-s mici cât unghia, dar pentru mine, în capul meu, sunt mari și văd în ele multe. Uite furnica, copita calului, luna, stelele, soarele, femeia, sprâncenele diavolului, râsul..., toată viața noastră*”.

Păstrător al unor experiențe ancestrale, care-i devin intrinseci, înnăscute, creatorul popular este beneficiarul unui fond de acumulări, de trăiri, sentimente, forme, ornamente, culori, fond aparținând unei întregi colectivități – al cărei exponent mai talentat este – și pe care, în mod inevitabil și subconștient, le va transpune pe plan artistic.

Dar transpunerea aceasta se face, de la sine înțeles, prin variate tehnici, care acționează asupra unor nenumarate materii prime, fiecare reacționand în mod diferit. Deci, putem spune că este vorba de un fond aperceptiv, social și colectiv care, împreună și în paralel cu unele imperative tehnice, cât și împreună cu talentul, inventivitatea, spontaneitatea și fantezia creatorului constituie fondul și premisele procesului de creație artistică.

Avem de-a face, aici, cu prima fază a actului întâi al procesului de creație, în care intervin factorii de abstractizare sau, mai degrabă, de

¹ Învățător, Școala Gimnazială Bucșești, Județul Bacău.

schematizare, prin stilizarea unor realități apercetive sau de reprezentare, prin codificarea, într-o anumită tehnică artistică deci și într-o anume grafie.

Procesul de creație, în care contribuie, în același timp, imperativul tehnicii și aportul creației și care e generator de elemente ornamentale ce conduc la constituirea alfabetului grafic al componentei limbajului artistic – poate fi urmărit și în cazul altor tehnici de prelucrare artistică a altor materiale, precum și în cadrul altor genuri ale artei populare. Esența constă în asamblarea, multiplicarea și schematizarea unor prototipuri ornamentale. Avem de-a face acum cu a doua fază a actului întâi al procesului de creație, prin identificarea semnului, la nivelul percepției, cu elemente asemanatoare, prezente în orizontul de viață al creatorului, exponent al colectivității care i-a dat naștere și pe care o exprima cu gust, mentalitate și concepție estetică.

Se poate vorbi și de variația semantică în jurul unei constante, definită just de Tatiana Slama-Cazacu în felul următor (în problema lingvisticii, dar aplicabilă și în problema noastră): Orice cuvânt are un nucleu semantic fundamental relativ stabil și care poate fi modificat de context numai în anumite limite. Acest nucleu reprezintă unitatea în varietate. „În această „unitate în varietate” constă tocmai una din caracteristicile artei populare românești. Și continuând, Tatiana Slama-Cazacu afirma, perfect aplicabil și procesului creației în arta populară: Rolul contextului este: 1. de a alege un sens; 2. de a-l individualiza; 3. de a-l completa; 4. de a crea o semnificație. Dar, procesul creator în arta populară ne apare și mai complex. Astfel, stabilind că motivele sunt la un moment dat aceleași – un inventar câștigat pe parcurs – actul creației apare în momentul compoziției. Aceasta reprezintă prima parte, primul act al procesului de creație, care constă din codificarea ideii, a sentimentului, într-un semnal grafic artistic. Elementul ornamental, dictat și de tehnică, îi sugerează ideea. El este o reflectare, sau, mai adesea, o reprezentare. Uneori elementele ornamentale sunt motivate, determinate, alteori nu. Se poate astfel spune că din ordinea naturală a semnalelor se trece în ordinea culturală a semnificațiilor, infățișările spontane ale naturii transformându-se în infățișări intenționate ale culturii, din momentul în care elementul este decodificat, sub speța unui semnal. Decodificarea cerebrală, conștientă o face tot creatorul, ca un act subiectiv și individual, nominalizând ornamentul și atribuindu-i un sens.

Denumirile date ornamentelor, cu noțiuni precise, sunt extrem de variate, pitorești, pline de haz, acoperind înzecit fiecare semn, cu sensuri diferite, instabile, de multe ori contradictorii. De pildă, în Bihor, cercuri umplute cu un desen în șah se numesc „nori”, „rotuța taiată” sau „ca leul”. Ele sunt mai mult convenții, încercări de identificare. De aceea, vom deosebi noțiunile care au un conținut obiectiv și sunt generale, de sensurile obiective, particulare, individuale, care sunt denumiri date de creator ornamentelor. Uneori unele emement ornamentale pot căpăta și roluri sau funcții simbolice, în actul de decodificare, prin identificare sau abstractizare. Aici apare actul al doilea al procesului de creație sau reformularea creației, ca un reflex psihologic. Spre deosebire de perioada legăturii naturale între nume și lucru, care constituie primul act, actul al doilea constituie perioada în care intervine convenția. Este vorba de acțiunea intensă a creației asupra concepției estetice, procesul invers de creație, puternic astăzi decât actul întâi în care nu întotdeauna există intenția deliberată de comunicare. Denumirea pe care creatorul o dă semnelor ornamentale, prin procesul psihologic, constituie mesajul.

Nu se poate spune niciodată că procesul de creație este încheiat. Din momentul realizării creației artistice începe un interesant proces transpus pe plan social. Se vorbește mult de anonimatul artei populare, concepție ce o considerăm greșit formulată și fondată doar pe considerentul formal al lipsei unei semnături. De fapt, cercetarea atentă și realitatea confirmă complexitatea acestui proces. Există întotdeauna, în orice manifestare artistică populară, un creator mai dotat care reflectând gustul, concepțiile și aspirațiile colectivității, reușește să le transpună în variate forme artistice. Acceptarea, prelucrarea și retransmiterea, de către colectivitate – cu adăugiri, omisiuni, transpuneri, interpretări în diverse variante, dar în cadrul matricei prototipice a creației – constituie actul său de naștere, validarea sa, în ansamblul sociocultural, integrarea tezaurului culturii populare. Valoarea etică a acestui raport dialectic dintre individ și colectivitate, în procesul creației artistice, este evidentă.

Alte fațete ale unei bilaterale poziții etice sunt prestigiul creatorului în sânul colectivității, ținuta și atitudinea sa față de colectivitate, în contextul comunității de viață. Normele de conduită ale colectivității sunt raportate la valoarea creației, iar ale individului creator la conștiința de a fi un exponent al acelei colectivități. Creatorul popular trebuie să asigure extensia virtuților sale personale, reflectate pe un plan mai larg, ceea ce duce la o

altă configurație și optică a limbajului și simbolicii creațiilor artistice populare. Reflexele procesului de creație se continuă apoi permanent datorită circulației creației prin transformare, prin recreere, de către fiecare din cei care preiau creația, cizelând-o, realizând astfel nenumarate variante, toate însă conforme și încadrate aceleiași matrice stilistice.

Arta populară, ca scriitura, poate fi înțeleasă, admirată și apreciată, deci citită, numai cunoscându-i și îmbinându-i sorgința de viață, rădăcinile etnice. Altfel, ea nici nu ar exista.

Nu pot fi date niciun fel de soluții, atunci când se pune problema valorificării artei populare. Căci, în primul rând, fiecare artist, fiecare designer, fiecare decorator își are personalitatea sa și, în al doilea rând, pentru integrarea artei populare în contemporaneitate, în epoca lui „mass media”, creatorul trebuie să fie un om al zilelor noastre, trebuie să vrea și să știe să comunice ceva. Trebuie să cunoască, să înțeleagă, să prețuiască tradiția, cultura și arta populară, pentru a o transmite și altora.

Bibliografie:

- [1] Focșa, Gheorghe; Dunăre, Nicolae; Niculescu, Remus; *Studii și cercetări în istoria artei*, Editura Academiei R.P.R., București, 1954.
- [2] Bănățeanu, Tancred, *Arta populară bucovineană*, Editura Artis, București, 1975.